

in zijn leven geweest; waarschijnlijk zonder het te bevroeden, zeer zeker zonder het te willen.

Terborch geeft hier niet alleen een pathologisch geval, den gedepreueerden drankzuchtige, en Steen niet alleen de Zondagsche dronkelappen.

Terborch geeft: het in eenzaamheid zich bedrinkende, levensmoede individu, alleen op de wereld, somber hangende over zijn stoel.

Steen geeft: de in gezelligheid zich bedrinkende, die in levenskrachtige zorgeloosheid geen maat hebben weten te houden en in overvloeienden levenslust zingende hun roes ingaan.

Hier zijn de geheele Terborch en de geheele Steen, elk „in a nutshell”; want de ééne voorstelling had niet door Steen, de andere niet door Terborch gekozen kunnen worden. De keuze bepaalt hun karakter. Hier staan gulheid tegenover geslotenheid.

Bij Steen zijn wij in Geluksland, bij Terborch in het Land der Epicureeërs.

Steen's superioriteit kan nog op andere wijze worden omschreven. Terborch is anecdotisch, en het gewoon-anecdotische is minderwaardig. Doch heel eenvoudig is het probleem niet, want ook het Joodsche Bruidje en van Eyck's Arnolfini en zijn Vrouw zijn anecdotisch, en elk religieus schilderij is het. Het moet dus zitten in het verschil van onderwerp en in het verschil van wijze, waarop het onderwerp is behandeld en kan worden behandeld.

Het anecdotische van Terborch heeft den geest van den schilder geprikkeld, en prikkelt, als intrige, de nieuwsgierigheid van den beschouwer, terwijl noch bij Steen, noch bij Rembrandt, noch bij van Eyck, noch in religieuze kunst, de geest in dien zin werkzaam is geweest bij de schilders of werkzaam wordt gesteld bij den beschouwer. Het is een kwestie van geestelijke „sfeer”: „on gezond” contra „gezond.”

Dat Steen een krachtiger hartstocht heeft, een mannelijker karakter, toont hij (den leek onbewijsbaar) bovendien niet alleen in zijn kleur, maar ook in de grootere spanning van de lijn en de vastere, minder weeke plastiek bij gelijke atmosferische omhulling.

De grootste moeilijkheid levert de vergelijking met Vermeer. Met géén heeft Steen zóóveel gemeen als met Vermeer. Beiden zingen, en in gelijke mate, den lof der gezonde, open, onbewuste zinnelijkheid: die geen zinnelijke bevrediging zoekt (door sexueele opvijzeling, zooals bij Terborch) doch de bevrediging zoekt in de reine verrukking om al het geschapene, dat hen omringt; het levenlooze niet minder dan het levende.

Steen benadert in zijn Ochtendtoilet Vermeer (in kleurhelderheid,